

UNITÁRIUS ÉRTESITŐ

Szerkesztőség és kiadóhivatal
Budapest, V., Koháry-utca 4.
 Telefon Aut. 174—24.
 A budapesti unitárius egyházközség
 hivatalos lapja.

Megjelenik kéthetenként
Előfizetési ára
egy évre 4 pengő
 Az előfizetési díjak a lelkeszi hivatal
 címére küldendők.

Főszerkesztő **BARABÁS ISTVÁN** ♦ Felelős szerkesztő **JANCSI LÁSZLÓ**

Az egyházi könyvtár

Dr. Tóth György
 a Kőrös úti
 sz. II. v. c. 11. sz.

megnyitása szeptember 14-én déli 12 órakor volt a Koháry-utcai székház tanácstermében. Ezzel egyházi életünk ismét gazdagodott. A megnyitó ünnepségen Józán Miklós vikárius és dr. Tóth György gondnok atyánkfiai mondtak megnyitó beszédeket, üdvözölve mindazokat, akik a könyvtárnak olvasói lesznek s ezáltal a felvilágosodott, tiszta, keresztény vallásos eszméket szívükbe fogadják s köszöntve a fáradhatatlan munkásokat és a jószívű adakozókat, akik a könyvtár megnyitását lehetővé tették. A könyvtár ujjonnan készült, részben megújított faragásos diszítésű szekrényekben (összesen 12 drb.) van elhelyezve s mint lelkes és buzgó rendezője László Gyula, a Nemzeti Múzeum könyvtárába beosztott tanító atyánkfia mondja eddig kb. 6—7000 kötetet és iratot tartalmaz. A munkák jó része, a nagyobbik fele magyar nyelvű s felöleli a magyar unitárius irodalmat a XIX. és XX. századból. Meg van benne pl. a nagyértékű „Keresztény Magvető” c. Unitárius tudományos folyóirat teljes sorozata, ami eddig csak a Nemzeti Múzeumban volt meg. A műveknek a másik fele idegen nyelvű, főképp angol. A múlt századbeli angol nyelvű unitárius irodalom standard művei mind megtalálhatók itten. Ez a második rész lesz a legkevésbé használt az angol nyelvnek hazánkban való csekély elterjedtsége miatt. Itt az angol nyelvű részben is hiányok vannak, amennyiben a XX. század termelése hiányzik. Ez a hiány feltétlenül pótolandó volna. Felhívom itt az illetékesek figyelmét arra is, hogy a két fő-fő angol nyelvű egyházi lapunk „Inquirer” és a „Christian Register” évfolyamát — úgy gondolom — be lehetne szerezni Angliából és Amerikából díjmentesen.

Tekintve azt, hogy mi magyarok főképpen a német nyelvet ismerjük az idegen nyelvek közül, az angol nyelvű irodalom kipót-

lása után, néhány németnyelvű standard munkával kellene a külföldi felvilágosult tiszta keresztény szellemet képviseltetni, hisz oly nagy irodalma van ezeknek az eszméknek Németországban is.

A könyvtár nyitva van minden vasárnap délben 12—1 óráig, továbbá kedden és csütörtökön d. u. 5—7-ig. Tagsági díj évenként unitáriusoknak 50 fillér, másoknak 1 pengő. (jl.)

Ki vagyok én?

(A cikk első része az Értesítő szept. 1-i számában jelent meg.)

Minden anyagi test egyik főtulajdonsága a tehetetlenség. Az anyag önmagától nem tevékeny. Az anyagot külső erő lendíti ki tehetetlenségéből, míg az én belső erők — érzelem, értelem, akarat — hatására tevékenykedik. *Az én csupa mozgás, cselekvés, erő, akarat.* Az ész a képzelőerő szárnyán repül hegyeken-völgyeken, vizeken, tengereken át, le a föld mélyébe és fel a magasságokba. Ellenben az anyag egymagában minden érzelem, értelem és akarat nélküli holt tömeg. A szellem szabad, az anyag kötött.

A lélekben minden külső benyomás érzelmeket ébreszt és az akaratot cselekvésre készletti. Az én érez. Érzelmi világa boldoggá, vagy elkeseredetté teszi. Az anyag nem boldog és nem elkeseredett, nincs öröme, nincs bánata, nem esik kétségbe, de nem is lelkesedik, nem rajong és nem áldozza fel magát valamely eszményért, miként az én.

Az én megkülönbözteti önmagát a világtól, a nem-én-től. Az én önmagának alanya és tárgya; alanya, birtokosa gondolatainak, tevékenységének. Vajjon a birtokos nem több, mint a birtokában lévő dolgok és jelenségek összesége? De az én nemcsak szenvedője a külvilágnak, hanem tevője is. Az én tevékenységével önállóan befolyásolni, irányítani, alakítani tudja a külvilágot. Képes-e erre az anyag, vagy az anyag tevékenysége? Az én nem magasabb-e, mint az anyag?

Az én észrevesz, megfigyel jelenségeket, azok összefüggéseit, különbségeit, kutat, vizsgál, ítél és alkot.

Az én, a szellemi lélek kilesi a természet anyagának és erőinek titkait és igába hajtja a földet, a hegyeket, bányákat, tengereket, a levegő-egyet, uralkodik a növény-, ásvány- és állatvilágon, akarata alá hajtja az ég villámain, kikutatja a parányi bacillusok és az égitestek csodáit, szembeszáll a betegségek és a halál erőivel, uralkodik időn és téren át, betekintést nyer a múltba s még a jövőndőbe

is, urrá lesz az anyagon. Hogyan tudja ezt megtenni? Van benne valami, ami több, mint a kémiai, fizikai, élettani erők összesége.

Ez a szellemi lélek.

A tudat rendezi a képzetek sokaságát. A nagy természet önmagában csak ismert és ismeretlen adathalmaz, az összekötő szálak a szellemi lélek birtokában vannak.

Az akarat cél felé mozgó tudat a természeti törvények és lehetőségek felhasználására. Az akarat megnyilatkozásai a fizika, kémia, matematika tudományára nézve mint csodák jelentkeznek. Az akarat oly energia, amelynek nincs párja a látható természetben, az anyagi világban. Ez önmagát hozza működésbe, nem pedig kívül lévő energia, mint az anyagot, vagy a természet más erőit. A célt, tervet megvalósító, akadályokat legyőző, ismeretlen megoldásokat feltaláló akarat a legmagasabb szellemi működés. Az akarat érvényesülése nem anyagi folyamat. Nem is lehet az kizárólag az anyag fizikai és életvegytani erői működésének következménye. Eszerint az — anyagi erők működéséből meg nem magyarázható — akarati tevékenység alanya sem lehet anyag. Ezt megerősíti az én tudata is.

Nem lehet minden életnyilvánulást az anyagi test szervezet működésére visszavezetni. A kettő között *kölcsönhatás* van. *A test a szellemi léleknek műszerve*, nem ruhája. Miként az agyvelőnek, idegrendszernek és a belső szekrécios mirigyeknek befolyásuk van szellemünkre, lelkünkre, kedélyünkre, úgy bizonyos, hogy a tiszta lelki élményeknek is (öröm, bánat, kétségbeesés) döntő hatásuk van a szervezetre. Lélek és test együtt alkotják az embert. De míg egyes testrészein hiányozhatnak vagy felmondják a szolgálatot, — állandó marad az én. Ez az állag, lényeg míg a test szervezet a járulék, — úgy, miként a mag az állag és a virág a járulék. Az én, az állag összefogja, egységesíti járulékait, mint az ok következményeit, de nem azonos a járulékok összességével, hanem — más, önálló.

A szellemi lélek képes gondolatait kifejezni, beszéd és írás által. Az anyagtalan dolgokat is megismeri és képessége van többet látni, mint amennyit az érzékszervek mutatnak. Így látja a szépet, jót, igazat és ezek ellentéteit. Lát összefüggéseket, fogalmakat: a matematika, logika, metafizika, a hit igazságait, Erkölcsei, társadalmi, politikai és gazdasági eszmények felé törekszik. Létrehozza a tudomány, művészet, költészet és technika alkotásait,

Az anyag azonban minderre nem képes.

Ezek szerint az *én, szellemi lélek tulajdonságai mindenben ellentétesek az anyagi testek tulajdonságaival.*

Ha az én, a lélek csupán az anyag — az agyvelő, idegrendszer s belső mirigyek — járulékos működése volna, — akkor a léleknek is anyagi és nem ellentétes tulajdonságai volnának. A szellem magasabbrendű tevékenységéből egynemű alanyra kell következtetni, arra, hogy *az ember elsősorban szellemi lélek*. Megnyilvánulásai felülmulják az anyagi lehetőségeket. Azok a szellemi lélek privilégiumai.

Bár a felsorolt tulajdonságok mindegyikében ellentétes a szellemi lélek az anyaggal és ennek erőivel szemben, mégis van közös tulajdonságuk. A természettudomány megállapítása szerint a természetben sem az anyag, sem az erő nem semmisülhetnek meg, csak átalakulnak a testi halál után. Testünk anyag és energia mennyisége *örökkétartó*. De az emberben van valami, ami felülmulhatatlanul több, hatalmasabb, mint a világ minden energiája. Ez a lélek, a szellem teremtő ereje, amely uralma alá hajtotta a világ sok energiáját. Ez még kevésbé semmisülhet meg, mint az anyagi testszervezet, amely annak csak műszerve volt. A halál nem temetheti el szellemi lelkünket is. Ez a test felbomlása után tovább él, megtartja öntudatát, annak érzi és tudja magát, aki előbb volt. Több, mint testünk fizikai, kémiai, anatómiai s élettani harmoniája, több, mint tevékenység: *szellemi lelkünk él s halhatatlan*.

Dr. Ujlaky Géza.

Van-e Isten?

Vajjon minden szellem csak az emberbe szorult, a milliárdnyi sok égitest egyikének, a szerény, kicsiny föld élőlényébe?

Az emberen kívül a Mindenségben nincs szellem?

Magasabbrendű égitestek is vannak mint a Föld. Ezeken tökéletesebb élet lehetséges és magasabbrendű lények élhetnek.

Természetesebb annak feltevése, hogy a nagy Mindenségben a Föld emberén kívül magasabbrendű szellemi lények élnek, mint az, hogy nem élnek. Minden arra mutat, hogy nem kizárólagosan a Föld az a kiváltságos égitest, amelyen szellemi lények élnek, minthogy a fejlettebb égitestek létfeltételei arra még alkalmasabbak.

A Mindenségben fokozatokat látunk: a szervetlen világtól a növényeken és állatokon át az emberig. Ezen világokon belül is a fokozatok számtalan árnyalatait tapasztalhatjuk. Így van az égitestek világában is úgy minőség, mint mennyiség, térfogat tekintetében.

Fokozatok vannak a szellem világában is: a pislogón égő kicsiny szellemtől, az ösztönös állattól kezdve felfelé magasabb

lényekig, az emberig s azontúl magasabb és még magasabb lényekig.

Nemcsak az anyag, erő, tér és idő végtelen, hanem a szellem is. Ennek kétségtelen bizonyítéka a végtelen Mindenség, amely végtelen szellemi erő, működését mutatja.

A Mindenség célszerűségében, rendjében, harmóniájában végtelen értelmi erő megnyilvánulását tapasztalhatjuk. E végtelen értelmi erő alanyának kell lennie. Művéből ismerhetjük fel a mestert.

A Mindenséget a fejlődés egymagában nem magyarázza meg. Lehetséges oly folytonos változás, amelyben nincs cél, rend, harmónia, szépség, hanem össze-visszaság. A Mindenség azonban nem a természeti erők orkánjai által hányt, vert össze-visszaság. Tudós, bölcs gazda, műkertész által vezetett gazdaság. Végtelen, berendezett üzem. Végtelen, összhangzó szerkezet örök mozgásban, működésben. Végtelen, élő szervezet. Végtelen, tevékeny birodalom, központi kormányzás alatt.

A Mindenségben törvényeket látunk. Kell törvényhozónak lennie.

Rendet látunk, Kell *rendezőnek* lennie.

Harmóniát látunk. Kell egy hatalmas *Én*-nek lennie, aki harmóniát, egységet tart.

A Mindenség szerkezetében végtelen öntudat létezését látom. Bennem is öntudat van. Az én öntudatom és a Végtelen Öntudat között összefüggésnek kell lennie. Annak ez az ősforrása s amaz ennek származéka.

A Mindenség okának kell lennie. Az okok egy *legfőbb okra* vezetnek.

A Mindenség lényeiének célja van: a fejlődés; a Mindenség berendezésének módjában célszerűséget látunk. Kell egy legmagasabb *célkitűző* őserzelemnek, őszésznek lennie.

A legmagasabbrendűség magában foglalja a kizárólagos egységet, a *végtelenséget*. Az egység végtelen számú részekből áll. Az egység = a végtelennel, a végtelen = az egységgel.

A legmagasabbrendűség jelenti a *tökély* legmagasabb fokát is, amelyhez tartozik: a *létezés* és a *személyiség* is. Már az embernek is van *én*-je. A legmagasabb *Én*, amely megkülönbözteti magát a mindenségtől s önmagának alanya s tárgya, az, akit a vallások Istennek neveznek, a bölcsészek más s más néven említnek.

A legmagasabbrendűség magában foglalja a legfőbb akaratot: szépséget, jóságot, igazságot, szeretetet, tudást s bölcsességet.

A végtelenség kiterjed az *időre*, — mindig volt, van és lesz: örökkévaló.

A végtelenség kiterjed a *térre*: mindenütt és mindenben jelen van. Jelen van az emberben is, ebben a kis világban, a kibenszintén benne van egy kis *én* a végtelen *ÉN*-ből.

A Mindenség nagy világa emlékeztet az ember kis világára. Ez is egységes, öntudatos szervezet: szellem, erő s anyag egyesülése. Mindkettőben csodás összjáték, csodás összhang van.

A végtelen Szellem, mint minden, ami végtelen, az ember előtt *elképzelhetetlen*. De a legelképzelhetlenebb annak fellevése volna, hogy: nincs. A tagadásra az embert nem jogosítja fel az ismeret szűk köre, szemben az ismeretlen végtelenségével. Az ember ösztöne, érzése, sejtelmei, erkölcsi világrendje, logikája, életének rendje egyenesen követelik az Isten létezését. Az Istentagadó is lelkének legmélyében vagy életének legbensőségesebb óráiban eleven erővel világosan ráébred: él az Isten! Ha az ember az Istennel kapcsolatot teremt (*religió*), egyesül, ha Őbenne él s ha Ő lelke belsejében él, akkor érzi, hogy él az Isten. Ekkor a túlvilágot már belsejében megtalálhatja, nemcsak kívül a Mindenségben találja az Istent. Saját belsején vezet az út a túlvilág felé,

Miként a Nap végtelen sok különböző színű fénysugara kiárad és végig özönlik a világűrben a Földre, annak minden teremtményére s azokat élteti, úgy a végtelen Isten szelleme különböző színben és alakban végig árad a Mindenségben és megjelenik bennünk, emberben is, akit éltet szelleme. Az emberiség szelleme, géniusza is szétárad a földön a nemzedékek halhatatlan sorozatán és alkotásain.

Az örök cél: a fejlődés, tökéletesedés közeledés a végtelen Isten felé, akit soha el nem érhetünk, miként a Föld közeledik a Naphoz, de nem éri el. Ez az út *végtelen*, ezt az utat csak *halhatatlan lélek* járhatja be.

Dr. Ujlaky Géza.

Őszi hálaadó istentiszteletünk alkalmával a Koháry-u. templomunkban a megterített szent asztalra a kenyeret Józán Miklós és neje adományozták. Isten áldása nyugodjék meg a jókedvű adakozók életén!

A k. tanács folytatólagos ülése f. évi október hó 7-én délután 5 órakor lesz a tanácsteremben.

Egyházi énekkar létesülése mindnyájunk régi óhajta. Kebli Tanácsunk f. évi márc. 3-án tartott gyűlése határozata értelmében szeretettel kérünk fel minden énekelni tudó és szerető

egyháztagunkat — nőket és férfiakat egyaránt, — hogy az énekkar alakulhatása céljából jelentkezzenek egyházunk irodájában. Célunk egyelőre egy vegyeskar alakítása, amelyet azután a férfikar követhetne. Az iv ki van téve az egyh. irodájában a *működő*-tagok és az énekkar ügyét előmozdítani kívánó *pártoló*-tagok részére.

Kérjük az aláírásokat szept. 15-ig, v. levél útján a jelentkezők szíves nyilatkozatát, hogy a munkát minél hamarább megkezdhessük.

P. Gy.

A budapesti unitárius egyházközség szórványai-ban Pesterzsébeten, Pestszentlőrincen, Rákospalota, Újpest, Kispest, Wekerletelep és a Máv. északi főműhelynél okt. április hónapok folyamán havonként, vasárnapon délután istentiszteleteket tartunk. A helyiségek kijelölése most van folyamatban. Annak idején értesítjük hűveinket az istentiszteletek helyéről és idejéről.

Felhívás előjegyzésre. Köztudomású, hogy Mikó—Egyházi Közigazgatósági joga ma már kéziratban is ritkaság. Jól tudjuk azt is, hogy ennek ma már jogtörténeti értéke van, azonban az egyház vezető embereinek ezekre a szempontokra igen sokszor szükségük van. Csonkamagyarországon ebből a munkából, tudomásom szerint egy példány sincs, jöllehet a vicarius, az esperes és lelkészek könyvtárában meg kellene, hogy legyen. Egyéni szempontok is igényelhetik e munka hozzáférhetővé tételét. Ezek indítottak arra, hogy ez év őszén a munka gépi sokszorosítását keresztül vigyem. Az ára az előállítandó példányok számától függ. Akik e munkát megszerezni óhajtják, szíveskedjenek jelentkezni.

Dr. Tóth Gy.

Egyházi énekkarunk alakuló gyűlését f. évi okt. hó 12-én déli 12 órakor a Koháry-utcai templomban tartja. Kérjük a *működő*- és *pártoló*-tagokat, hogy e gyűlésre teljes számban megjelenni szíveskedjenek.

Adomány. A lelkészi nyugdíjintézet javára özv. Héderváry Hugóné atyánkfia 10 P adományozott. Őszi hálaadó istentiszteleten hívek persely adománya 25 P 72 fill. Szabó Sámuel adománya 10 P köszönettel nyugtázzuk.

A Dávid Ferenc fillérialapra újlag adakozott: Zsigmond Lőrinc 365 fillért. Az Értesítő szept. 15-i számában az elszámolásnál sajtóhiba csúszott be. A végösszeg nem 181,178 fill. hanem 158,678 fillér. Ide adva a most nyugtázott 365 fillért, a gyűjtés eredménye eddig = 159,043 fillér.

Gál Miklós
pénztáros.

A Nőszövetség hirei.

Okt. havi gyűlés: 9-én, csütörtökön d. u. 5 órakor (IX., Rákos-u. 3.)

Hirdetés. Idősebb, de még munkabíró gyermekkertésznő ajánlkozik igen szerény havi díjazásért, esetleg idősebb házaspár vagy magános nő mellé is, ahol természetesen minden házi munkát is végezne.

Az egyházközség külföldi ösztöndíja. A budapesti unitárius egyházközség presbiteriuma 1928-ban külföldi ösztöndíjat alapított olyan okleveles ifjaink részére, akik tanulmányukat külföldön óhajtják bővíteni. Az 1929/30. isk. évben az ösztöndíjra nem volt pályázó. Az 1930/31. évre *Kriza* Kálmán okleveles vegyészmérnök atyánkfia kérte az egyházközség 1000 pengős ösztöndíját. A presbiterium szept. 20-án tartott ülésén egyhangú határozattal *Kriza* atyánkfiának szavazta meg az ösztöndíjat. *Kriza* Berlinben folytatja tanulmányait. Szeretettel gratulálunk *Kriza* barátunknak és sikeres munkát kívánunk.

Cserkészünnepély lesz október 5-én (vasárnap) délután 5 órakor a Rákos u. 3 sz. alatti gyülekezeti teremben (Misszió-ház). A műsor már készül. Cserkészjeink minden gondja, hogy a közönséget jól tartsák szindarabbai, szavalatokkal, ének és zeneszámokkal és ami a fő: humorral és nevetéssel. Készülnek is minden unitárius családban erre a vasárnapra, hiszen oly ritkán lehet a mi törhetetlenül jókedvű fiainkat a nyilvánosság előtt látni, hogy igazán ünnepszámba megy egy-egy ilyen szereplésük. Meg aztán kevésbe is kerül. Potom 50 fillér az egész s egy délután tele van nevetéssel, örömmel, napsugárral ebben az örömtelen, szomorú világban.

Iskolai év megnyitása szeptember 14-én volt a Koháry u. templomban. A szokásos szószéki szolgálatot *Jancsi* László hitoktató lelkipásztor atyánkfia végezte. A templomot megtöltő szülőket *Józan* Miklós vikárius atyánkfia üdvözölte s intézett beszédet az egybegyűlt ifjuságköz.

Nyomorban sínylódó rokkant katona testvérünk számára adakoztak: Szentannai Sámuel (Karcag) 20 P., Zsigmond Lőrinc 1 P., Kovács Ernő (Érd) 10 P., özv. Farkas Győzőné (Somogy-csurgó) 3 P., Tontsch Róbertné 4 P. 20 fill., Bartók Géza (Polgárdi) 1 P. 50 fill., László Miklós (Miskolc) 2 P., Gálfalvi Lajosné 1 P., Horváth Ida 1 P. összesen—43 P. 70 fill., mely összeget nélkülöző testvérünk címére postára adtuk. Az értesítő előbbi számában nyugtatott összeg—33 P., a mostani 43 P. 70 fill. Együtt 76 P. 70 fill.

Szerkesztőség.